

Que achega unha asociación de profesionais da tradución?

BEGO MONTORIO URIBARREN

Asociación de Tradutores, Correctores e Intérpretes de Lingua Vasca-Euskal Itzultzaile, Zuzentzaile eta Interpreteen Elkarte (EIZIE)

En primeiro lugar, quero agradecer sinceramente ao Servizo de Normalización Lingüística da Universidade da Coruña que convidara a Asociación de Tradutores, Correctores e Intérpretes de Lingua Vasca-Euskal Itzultzaile, Zuzentzaile eta Interpreteen Elkarte (en diante EIZIE) a participar nestas interesantes xornadas e de cuxa presenza dá conta agora este volume de actas.

Como representante que son de EIZIE falarei sobre todo da asociación, mais o obxectivo fundamental da miña intervención é pór de manifesto aquilo que pode achegar unha asociación de profesionais da tradución como esta ás persoas que non son socias, no noso caso concreto, á comunidade de falantes do éuscaro, ao tecido asociativo e cultural da nosa contorna, aos estudosos da cultura vasca, a posibles usuarios de traducións... Alén diso, antes de continuar, quero subliñar a importancia do traballo (principalmente voluntario), a iniciativa e a ilusión das socias e socios de EIZIE en todas as actividades a que me vou referir. Pode soar a propaganda, mais estou convencida de que o meirande activo de EIZIE son os seus membros; o reto da asociación é colaborar a que as súas iniciativas e ideas se plasmen en proxectos viables.

1. A asociación

A Asociación de Tradutores, Correctores e Intérpretes de Lingua Vasca-Euskal Itzultzaile, Zuzentzaile eta Interpreteen Elkarte (EIZIE) creouse en 1987 e actualmente conta con 318 membros asociados. Tal e como o seu nome indica dá cabida a todo profesional da tradución que empregue o éuscaro como lingua de traballo, o que quere

dicir que os nosos límites os marca a lingua, non as divisións territoriais. Se reparamos en que actualmente o número de falantes de éuscara rolda os 850 000, resultaría absurdo que limitásemos aínda máis o noso contorno por cuestións administrativas.

Cando aludo a «profesional da tradución» refírome tanto a tradutores literarios como non literarios, intérpretes, localizadores, correctores... Certo é que cada ámbito da profesión ten as súas especificidades –razón pola que algúns membros de EIZIE son tamén membros doutras asociacións de intérpretes, tradutores xurídicos etc.– mais pensamos que a aquelas persoas que traducimos do ou cara ao éuscara é máis o que nos une do que nos separa, sexa cal for o noso ámbito de actividade.

Segundo os estatutos de EIZIE os seus obxectivos son:

- Promover a protección xurídica dos tradutores vascos e mellorar as súas condicións de traballo.
- Velar pola calidade das traducións de e cara a a lingua vasca.
- Promover a actividade de tradución cara á lingua vasca.
- Mellorar a capacitación profesional de tradutores e tradutoras.
- Defender os intereses económicos e sociais dos tradutores vascos.

Canto á súa estrutura, esta é a habitual dunha asociación sen ánimo de lucro: o máximo órgano decisorio é a asemblea xeral e conta cunha xunta directiva, moi activa, que é a que dirixe a actividade cotiá. Para alén do traballo voluntario dos membros, a asociación conta con dúas traballadoras a xornada completa e outras colaboracións retribuídas puntuais. Talvez poida parecer unha estrutura excesiva para unha asociación deste tamaño, mais agardo que se comprenderá a necesidade de que así sexa ao coñecer a cantidade e dimensión dos proxectos que xestionamos.

Para rematar con esta sinxela presentación de EIZIE, quero sinalar que as súas vías de financiamento son: as cotas dos socios, convenios nominais (Departamento de Cultura do Goberno Vasco, Instituto Vasco Etxepare, Universidade do País Vasco-Euskal Herriko Unibertsitatea) e subvencións anuais (principalmente de CEDRO, o Goberno Vasco e a Deputación Foral de Guipúscoa).

2. Que achega EIZIE?

2.1. Información, comunicación, reflexión

Información

Unha das vías máis importantes de información da asociación é a súa propia **páxina web** (<http://www.eizie.org>) e, dentro de ela, a sección de noticias que aparece na pantalla de inicio onde se recollen informacións relacionadas coa tradución e coa propia asociación. Ao se tratar dun sitio web accesible en catro linguas (éuscaro, castelán, francés e inglés), as noticias publicanse sempre en éuscaro e, polo menos, nunha das outras tres linguas.

Desde o mes de setembro, contamos tamén cunha conta no **Twitter** (@EIZIEelkartea) e outra no **Facebook** (<http://www.facebook.com/EIZIEelkartea>). Aínda que levamos pouco tempo nestas redes, o certo é que están a resultar vías moi activas de comunicación, tal e como puidemos comprobar os pasados 30 de setembro e 27 de outubro co gallo do Día Internacional da Tradución e do Día Internacional da Corrección respectivamente. Así, este ano decidimos celebrar a Xornada Mundial da Tradución na Rede e, durante todo o día, cada 15-20 minutos fomos publicando un chíio con citas sobre a tradución, ligazóns a recursos e artigos especialmente relevantes etc. A pesar de tratarse dun día festivo, ademais das visitas habituais, recibimos numerosas respostas con máis reflexións, ligazóns etc.

Outra experiencia nova foi a «retransmisión en chíios» do curso *Literatura Unibertsala itzultzen* (a través da conta @LitUnib), organizado en colaboración coa Universidade Vasca de Verán-UEU (<http://www.eizie.org/News/1341497155>).

Comunicación

Ademais das vías de interacción que ofrecen as redes sociais, EIZIE xestiona desde 1998 a **lista de distribución itzuL** (<http://www.eizie.org/Tresnak/Itzul/Azalpenak>), a única sobre tradución que existe en éuscaro e que en maio de 2012 alcanzou a cifra de 1000 persoas subscritas.

Reflexión

Á vista de que algúns dos temas que se formulaban na lista itzuL merecían unha análise máis profunda, en 2008 creouse o **blogue 2tzul** (<http://www.eizie.org/2tzul>),

en que ao longo destes anos se publicaron 16 informes sobre cuestións puntuais de tradución do/ao éuscaro. Nesta mesma liña, a última iniciativa que viu a luz é o blogue 31 eskutik (en galego «31 de man» coma no mus; <http://31eskutik.com>) que comezou a súa andaina o 15 de outubro de 2012. Aliméntano 31 persoas cuxa ferramenta de traballo é o idioma, a razón dun artigo diario. Trátase de tradutores, escritores, correctores e profesorado que escriben sobre o uso do idioma, entendido este de xeito amplo e plural. Aínda é cedo para facer unha valoración, mais semella que a súa recepción está a ser moi boa.

Amais destes dous blogues, EIZIE conta no seu sitio web coa sección *Langintza xeheki* («O oficio polo miúdo»; <http://www.eizie.org/Argitalpenak/Langintzaxeheki>) cuxo primeiro artigo se publicou en 2009 e que mantén desde aquela un ritmo de dous artigos anuais. A asociación, ante o evidente baleiro existente no campo da crítica especializada da tradución, decidiu traballar nesa liña cun enfoque non estritamente académico e co obxectivo de axudar a comprender que vías e estratexias se empregaron, e por que, nas traducións que se analizan. Pensamos que estas análises axudan a entender mellor a profesión e asemade presentan vías de mellora tanto para quen traduce literatura como para o resto de persoas que traballa ao redor do idioma.

Así mesmo, publicamos **informes e resumos de xornadas de traballo** que organiza a asociación, caso dos seguintes:

- «Seminario sobre novas tecnoloxías» (<http://www.eizie.org/Elkartea/ikastaroak/teknologiak11>),
- «Tradución e multilingüismo: xestión do multilingüismo nas empresas» (<http://www.itzulbaita.eu/jarduerak/IMH>),
- «Estudo sobre a literatura universal traducida ao éuscaro» (<http://www.eizie.org/Argitalpenak/inbentarioa>),
- «Análise da literatura traducida ao éuscaro» (<http://www.itzulbaita.eu/jarduerak/lit-itzuliaren-azterketa>) e
- «Criterios de valoración das traducións literarias» (<http://www.itzulbaita.eu/jarduerak/lit-balorazio-irizpideak>).

2.2. Colaboración e cooperación

Con outros axentes da tradución

Como é habitual en asociacións como a nosa, EIZIE forma parte de redes e federacións relacionadas coa tradución que superan o ámbito da lingua vasca. Así, está asociada á **rede Vértice** –Rede Española de Asociacións de Tradutores, Intérpretes e Correctores– (<http://www.redvertice.org>) e é membro do **Consello Europeo de Asociacións de Tradutores Literarios** (CEATL; <http://www.ceatl.eu>) e da **Federación Internacional de Tradutores** (FIT).

Con outros axentes do País Vasco

Consciente de que a tradución é unha realidade que supera con moito o ámbito dos profesionais, a nosa asociación tenta colaborar con agrupacións que acollen outros axentes sociais, polo que, alén de convenios de colaboración puntuais con universidades etc., é membro activo da Asociación de Industrias da Lingua no País Vasco **Langune** (<http://www.langune.com>), que recentemente conseguiu a consideración de preclúster. O obxectivo que nos marcamos nese foro é achegar a visión dos profesionais da tradución máis alá do enfoque meramente empresarial, e a colaboración está a resultar moi positiva.

Así mesmo, participamos no evento ***Euskal liburuaren gaua*** («A noite do libro vasco»), organizado pola Asociación de Editores en Lingua Vasca (EEE), a Asociación de Escritores en Lingua Vasca (EIE), a Asociación de Literatura Infantil e Xuvenil en Lingua Vasca Galtzagorri Elkarte e a Asociación Profesional de Ilustradores de Euscadi Euskal Irudigileak.

Finalmente, a asociación propón ou nomea membros para diferentes xurados, como o dos Premios Euscadi de Tradución Literaria, ou os que se foron formando para a habilitación de tradutores e intérpretes xurados.

2.3. Formación

Oferta propia

Ofrecer unha formación especializada, complementaria do ensino regrado e centrada fundamentalmente na práctica foi un dos retos da asociación, que tentou, ano tras ano, responder ás necesidades dos profesionais en activo. Os cursos, polo xeral, impárte-

nos membros da asociación e non por ningún apriorismo, senón porque temos a sorte de contar entre os nosos asociados e asociadas con profesionais especialistas en diversos aspectos e dispostos a compartiren a súa experiencia e coñecementos. Trátase dunha oferta dirixida tanto a socios como a non socias, aínda que os membros de EIZIE teñen prioridade e gozan dun desconto na matrícula que é extensivo aos membros da rede Vértice.

Os datos dos últimos anos indícanos que o alumnado se reparte, case a partes iguais, entre socios e non socios, e nalgunha ocasión houbo que repetir o mesmo curso de forma consecutiva para podermos responder á demanda.

A oferta varía cada ano e durante 2012 realizáronse os seguintes cursos e seminarios: «Seminario de tradución francés-éuscaro». «O español lingua meta» (4.ª edición), «Teorías da tradución contemporánea», «A puntuación: como organizar un texto», «Coherencia e cohesión textuais: algúns recursos», «Prácticas de interpretación simultánea» e «Informática para tradutores».

Mención á parte merece o obradoiro *O escritor e os seus tradutores* (<http://www.eizie.org/Elkartea/ikastaroak/itzulika12amaiera>) que a asociación vén organizando desde 2004. O obradoiro céntrase na tradución dunha obra (ou un fragmento) dun autor vasco contemporáneo a diversas linguas, de modo que o autor e tradutores se reúnen e debaten durante varios días. A edición de 2012 tivo lugar en Pau (Francia), auspiciada polo Instituto Vasco Etxepare e en colaboración co laboratorio LLC-Arc Atlantique da Universidade de Pau (UPPA), e nela traducíuse o conto *Katu jendea* da escritora vasca Eider Rodríguez ao francés, alemán e holandés.

Participación e colaboración noutras actividades formativas

Ademais da oferta propia, EIZIE colaborou activamente no deseño e posta en marcha do posgrao Itzulpengintza eta Teknologia (Tradución e Tecnoloxía) (https://gestion-alumnos.ehu.es/pls/entrada/tprw0270.htm?p_sesion=939c92a69554a399a1939aa39391a49587a5aa809c9b757c958b8486826e8a75908f6999748193837694) da Universidade do País Vasco-Euskal Herriko Unibertsitatea (UPV-EHU) que se imparte por primeira vez este curso 2012-13. Tamén participou en varias ocasións nos cursos de verán da UPV-EHU, en cursos organizados pola Udalko Euskal Unibertsitatea (Universidade Vasca de Verán), así como na Escola de Literatura (<http://www.literaturaeskola.org>).

2.4. Información sobre a profesión

Na medida das nosas posibilidades tentamos que o sitio web ofrezca tamén información práctica e relevante para os posibles usuarios de traducións de modo que, alén do directorio de membros, en que se ofrece información das especialidades e linguas de traballo dos profesionais asociados a EIZIE, temos accesibles na rede os seguintes documentos:

- Protocolos de interpretación (<http://www.eizie.org/Tresnak/interpretazioa>): recomendacións e observacións sobre a interpretación para organizadores de eventos en que vaia empregarse ese servizo.
- Guía orientativa para usuarios de traducións: *¿Necesita una traducción al euskera?* (<http://www.eizie.org/Argitalpenak/bezegida>)
- Modelos de contratos de tradución literaria. Adaptación ao éuscaro dos modelos acordados polas asociacións de escritores e o Gremio de Editores de Cataluña en 2009.
- Modelos de contrato para edición dixital. Adaptación ao éuscaro dos modelos acordados pola Sección Autónoma de Tradutores de Libros da Asociación Colexial de Escritores de España –ACE(t)– en 2010 e polas asociacións catalás de escritores e editores en 2011.

Até o ano 2011 tamén dispuñamos dunha páxina en que se recollían unhas tarifas medias de tradución, corrección e interpretación baseadas nun estudo realizado pola asociación e que se actualizaban anualmente. Non obstante, vímonos na obriga de eliminala do noso sitio como consecuencia do expediente que a Administración abriu á asociación por incumprir, ao parecer, a Lei de defensa da competencia.

2.5. Catalogación

Na liña do catálogo da Biblioteca da tradución galega (BITRAGA), tamén presentes nestas xornadas, EIZIE conta co *Catálogo de traducións literarias* (<http://www.eizie.org/Tresnak/LitKatalogoa>) en que, ademais das habituais, é posible realizar buscas con criterios específicos de tradución: linguas de orixe e de destino, nome do tradutor ou tradutora, data de publicación da tradución... Nos resultados das buscas ofrécese, así mesmo, a ligazón a unha hemeroteca de críticas, xunto coa ligazón ao texto traducido nos casos en que existe unha publicación en rede.

Aínda que actualmente só recolle obras de literatura de ficción para persoas adultas, seguimos traballando para ampliar a base de datos, xa que o obxectivo final é podermos consultar desde unha única plataforma todo tipo de traducións: literarias e non literarias, de libros e de produtos audiovisuais etc.

Sabemos que se trata dun obxectivo moi ambicioso, mais tamén somos conscientes de que o único xeito de avanzar é ir dando pasos, por pequenos que estes foren.

2.6. Publicacións

Literatura universal

A colección **Literatura Unibertsala** (http://www.eizie.org/Argitalpenak/Literatura_Unibertsala) que xestiona a asociación e en que se recollen obras relevantes da literatura universal traducidas ao éuscaro é, sen dúbida, unha das achegas máis importantes de EIZIE á sociedade vascofalante. Grazas a un convenio co Goberno Vasco, que é quen financia o proxecto, e co apoio da Asociación de Editores en Lingua Vasca, EIZIE xestiona esta colección en que até o momento hai publicadas 154 obras.

É importante subliñar a importancia que ten para unha lingua como a nosa contar con este corpus, ben como a evidente dificultade que implicaría para a industria editorial en éuscaro acometer sen apoio público un proxecto destas características, sobre todo por mor do reducido mercado editorial en lingua vasca.

Alén do logro que supón que os vascofalantes poidan acceder a ese acervo universal na súa propia lingua, o procedemento que se segue para a adxudicación das traducións (concurso público baixo plica, xurado de expertos, mesa de arbitraje...) establece uns estritos controis de calidade, ao tempo que garante unhas condicións dignas de traballo para quen traduce.

A colección comezou a súa andaina en 1987, razón pola cal bastantes das obras non están xa dispoñibles no mercado, polo que o ano pasado se puxo en andamento a reedición dalgunhas delas, corrixidas, dentro dunha nova colección: **Urrezko biblioteka** (<http://www.eizie.org/Argitalpenak/Berrargitalpenak>).

Revista SENEZ

O outro eixe fundamental das nosas publicacións é a revista *SENEZ*, herdanza da Escola de Tradución de Martutene, que funcionou entre 1980 e 1990 e foi tamén a

semente da asociación. *SENEZ* é a única revista en éuscaro sobre tradución e publícase tanto en papel como en versión dixital en liña: <http://www.eizie.org/Argitalpenak>

2.7. Fomento da literatura traducida

Durante os últimos anos EIZIE realizou un esforzo especial para fomentar a lectura de literatura traducida ao éuscaro mediante diversas actividades, de modo que temos dispoñibles no noso sitio web **varios vídeos** que agardamos sirvan para continuar con esa tarefa de impulso da lectura: «A literatura universal en éuscaro nos institutos», «A literatura universal nas bibliotecas» e «20 anos de colección Literatura Unibertsala». Todos eles accesibles na canle de EIZIE no YouTube: <http://www.youtube.com/user/EIZIEz>.

3. A práctica profesional da tradución, co éuscaro como lingua de traballo

Non querría rematar a miña intervención sen me referir, aínda que sexa brevemente, á situación actual da tradución profesional co éuscaro como lingua de traballo. Carezo de datos exactos, mais con base na información que chega á asociación, así como no meu contacto directo co estudantado e profesionais noveis, coido que hoxe en día as características máis relevantes son as seguintes:

- **Combinacións lingüísticas.** Salvo no caso da tradución literaria, a combinación maioritaria é éuscaro-español/español-éuscaro, aínda que as combinacións francés-éuscaro e inglés-éuscaro van cobrando cada vez máis importancia.
- **Ámbitos en que se practica a tradución con éuscaro.** Son múltiples e variados: administración, mundo editorial, audiovisuais, sector servizos, publicidade... Quizais no sector industrial é onde menos incidencia ten.
- **Práctica da interpretación.** A Administración emprega habitualmente servizos de interpretación de/a éuscaro nas institucións locais, forais e autonómicas (parlamentos, xuntas xerais, mancomunidades e concellos); de forma máis puntual, requírense estes servizos nalgunhas sesións do Senado español, así como en determinadas reunións da Unión Europea. Fóra disto, tamén se emprega a interpretación de/a éuscaro en congresos e conferencias.
- **Sector económico moi atomizado.** Predominan as axencias de tradución pequenas e medias, para alén dun importante número de profesionais autónomos.

- **Condições laborais.** As condicións de traballo dos profesionais da tradución de/a éuscaro son moi diversas en función das diferentes figuras laborais: funcionariado, contratos estables, contratos puntuais, traballadores autónomos...
- **Formación dos profesionais en activo.** O perfil dos profesionais en activo que reflectía un estudo encargado pola asociación en 2006 sobre unha mostra de 400 profesionais era o seguinte: o 71% dos tradutores, intérpretes ou correctores posuía estudos universitarios, mais só un 6,4% era licenciado en Tradución. Este dato, talvez algo anómalo, enténdese mellor se reparamos en que a licenciatura en Tradución con éuscaro como lingua de traballo non se implantou até o ano 2000 e que anteriormente só existiran dous mestrados (desde 1990).
- **Perfil demandado polo mercado**
 - Actualmente, o que se solicita son profesionais con máis linguas de traballo, ademais do éuscaro e o español (inglés, francés, alemán...).
 - Prímase a versatilidade, é dicir, a capacidade de se adaptar a diferentes tarefas dentro do ámbito da tradución: tradución, corrección, redacción, tradución audiovisual...
 - Coñecemento de ferramentas de tradución asistida por ordenador (TAO).
- **Situación do mercado de traballo.** Aínda que limitadas, este sector do mercado laboral aínda ten posibilidades de desenvolvemento, malia que o certo é que nos dous ou tres últimos anos o volume de traballo se estancou e se percibe unha maior precariedade dos postos de traballo, así como unha conxelación das tarifas.

Agardo que esta presentación resultase do seu interese e convido a quen ler estas liñas a que visite a nosa páxina web (<http://www.eizie.org>) e contacte coa asociación para calquera consulta ou información complementaria.